

**ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐԸ ՄԱՅՔԼ ԱՐԼԵՆ ԿՐՏՍԵՐԻ
«ԴԵՊԻ ԱՐԱՐԱՏ» ՎԵՊՈՒՄ
Գալստյան Ն. Բ.**

Ելնելով ժամանակի մարտահրավերներից, մարդու օտարման խնդրից՝ ընտրված թեման այսօր, քան երբևէ, արդիական է:

Հողվածում ամերիկահայ անգլիագիր գրող Մայքլ Արլեն Կրտսերի «Դեպի Արարատ» վեպ-հուշագրությամբ վեր ենք հանել գրողի՝ իր հայկական արմատներին մոտենալու, ամերիկյան բազմազգ խառնարանում իր տեղն ու դերը ճշգրտելու ինքնաորոնման, ինքնաճանաչման փորձերը, որոնք մի կողմից ազգային ինքնությունը պարզելու մղում էին, մյուս կողմից՝ պատմական խորությամբ ու կտրվածքով հայերին ու Հայաստանը աշխարհի մարդկությանը ծանոթացնելու ցանկություն:

Ազգապահպանության կարևորագույն ազդակը Մայքլ Արլեն Կրտսերի համար արմատներին և երկրին ամուր կառչած լինելն էր: Նա անգլիագիր այն հայ գրողներից էր, որ պատկերեց հայի հոգեբանությունը, կյանքի իրողություններն ու երևույթները, անաչառ ներկայացրեց օտար իրականության մեջ հայի ճակատագրի և կեցության խնդիրները, մշակույթը, դարավոր պատմությունը, հզոր տերությունների կողմնակալ վերաբերմունքը, տվեց ցեղասպանության պատմաքաղաքական, ազգային և բարոյահոգեբանական գնահատականը, դարձավ ցեղասպանության դատապարտման պահանջատերը: Մայքլ Արլեն Կրտսերը, պահպանելով ազգային պատկանելության գիտակցությունը, «Դեպի Արարատ» վեպ-հուշագրությամբ նպաստեց ոչ միայն հայապահպանությանը, այլև հայաճանաչությանը: Որպես օտարներին չձուլվելու կռվան՝ արժևորվեց ազգային ինքնության պահպանումը, գեղարվեստական մտածողության համաձիրում շոշափեց նախնյաց ազգային դիմորոշության հիմնարար ելազձեր:

Բանալի բառեր. ցեղասպանություն, հուշագրություն, ազգային ինքնություն, հայոց պատմություն, ազգային ոգի, դատապարտում, ազգային արմատներ, վկայություն, ազգի ողբերգություն, հիշողություն:

Ներածություն: Ազգային ինքնության, ազգապահպանության յուրահատուկ մոտեցում ենք տեսնում Մայքլ Արլեն Կրտսերի «Դեպի Արարատ» հուշագրական վեպում, որը լույս է տեսել 1975թ.-ին՝ արժանանալով «Ազգային գիրք մրցանակին»: 1977թ.-ին հեղինակի մասնավոր արտոնությամբ գրքի հայերեն թարգմանությունը, որը կատարվել է արևմտահայերեն, առաջին անգամ հրատարակվել է Բեյրութի նախ՝ «Ազդակ թերթում»՝ որպես թերթոն, ապա տպագրվել է առանձին գրքով, Երևանում այն արևելահայ թարգմանությամբ լույս է տեսել 2002 թվականին: Գիրքը անարդար աշխարհի դեմ յուրօրինակ մի բողոք է, գրողը ցավով է նշում, որ Երկիր մոլորակի վրա դժվար է միաժամանակ լինել հայ և երջանիկ լինել:

Հոգվածի նպատակն է Մայքլ Արլեն Կրտսերի արձակ ստեղծագործության ուսումնասիրության միջոցով բացահայտել և արժևորել ազգային ինքնության թեման՝ իր արտացոլումներով և դրսևորումներով:

Ներկա ժամանակներում աշխարհասփյուռ հայության առջև ծառայած նորոյա մարտահրավերների, լինելության բարդ իրավիճակների պայմաններում թեման առավել քան երբևէ, հրատապ է և ունի արդիական հնչողություն:

Մայքլ Արլեն Կրտսերը, լինելով օտար միջավայրի ծնունդ, ներդաշնակված քաղաքակրթության և մշակույթի օտար արժեքներին և չափանիշներին, գիտակից ճիգով փորձում է վերագտնել իր ազգային արմատները: «Հայու այս նորօրեայ տիպարը, - ինչպես իրավացիորեն նշում է Ն. Պերպերյանը, - կամաւոր ընտրութեամբ եւ հանձնառութեամբ կը յայտնագործէ իր հայկականութիւնը» [1, էջ 3]:

Օտար ազգերին չձուլվելու, ազգային հիշողության մեջ ինքնության պահպանման գիտակցությունը պահպանելու նպատակով Արլեն Կրտսերը պատկերում է ինչպես սեփական ազգի, այնպես էլ իր ընտանիքի պատմությունը: Ամեն մի ժողովրդի ինքնության կարևորագույն բաղկացուցիչ մասը նրա՝ ազգային գիտակցությունն ու ինքնագիտակցությունը պահպանող պատմական հիշողությունն է:

«Դեպի Արարատ» վեպում ինքնակենսագրականը շարադրված է պարզ ու բնական, առանց շլացուցիչ տարրերի: Ժանրի մեջ չկա հայտնության միտում. Արլեն Կրտսերն իր պատանեկան հայացքի տակ ներկայացնում է մի ողջ ազգի ողբերգությունը, ազգայինից օտարվածությունը: Ժանրային տեսակետից յուրահատկությունն այն է, որ պատումի մեջ գրողը հավատարիմ է լուսանկարչական ճշտությանը, որն ակնհայտորեն գերադասում է գեղարվեստական հյուսվածքից: Գրեթե ժամանակագրական տարեգրության սկզբունքով են կերտված Անգլիան, Ամերիկան, Երևանը, Կոստանդնուպոլիսը, վարժարանային անմոռաց օրերը, ընկերները, մայրը, հայրը՝ Մայքլ Արլեն Ավագը, հորեղբայրները, դպրոցի տեսուչի կինը, Վ. Սարոյանը, Սարգիսը և վիպական մյուս կերպարները: Հիշողությունների միջից հառնում են կենդանի գծված դրվագային հերոսներ կամ մանրամասներ, որոնք գրողի ճակատագրի հանդեպ ընթերցողին համակում են սիրով ու տազնապաներով: Վեպում գերիշխող են հուշագրական-մեմուարային տարրերը:

Հուշագրության մեջ Արլեն Կրտսերը առաջ է քաշում ազգային ինքնության մի շարք կարևոր խնդիրներ՝ հայր և որդի փոխհարաբերություն, տարագրություն և հայրենիքի որոնում, որոնց վրա էլ դնում է իր շեշտադրումը: «Իր ինքնակենսագրական վեպերում՝ «Տարագիրները», «Դեպի Արարատ»,- գրում է ամերիկացի հայագի գրականագետ Մարգարետ Պետրոսյանը իր «Մայքլ Արլեն Կրտսերը ազատագրում է հորը» հոդվածում,- Արլեն Կրտսերը գործի է դնում իր ընտանիքի անցյալի ոսպնյակները և իր ամերիկյան անցյալը, ինչն էլ օգնում է նրան բացահայտելու իր ճշմարիտ ինքնությունը» [5, էջ 127]:

Կտրված լինելով ազգային միջավայրից, չստանալով հայեցի դաստիարակություն, կրթություն՝ նա իրեն երբեք գտարյուն անգլիացի կամ անգլոամերիկացի չի համարել: «Ինքզինքս ընհանրապես ամերիկացի կը զգայի, կամ թերեւս՝ ժամանակի մը համար անգլո-ամերիկացի, բայց յստակօրէն կար նաեւ պակսող բան մը: Պակսող կամ յաւելեալ բան մը; Սկսայ գիտակցիլ որ ինձի կ'ընկերանայ «հայ ըլլալու» տեսակ մը շուք, զոր ուրիշ մարդիկ երբեմն կը նկատեին, կամ՝ որուն պարագայաբար կ'ակնարկէին, բայց որ հայրս ըսած էր թէ իրականին մեջ գոյութիւն չունէր: Ուստի նաեւ ես կ'ըսէի թէ ատիկա գոյութիւն չունէր» [1, էջ 13]: Խոր ըմբռնումով է մոտենում դառն իրողությանը. հայրը դա արել է հանուն իր բարօրության, հանուն իր բարեկեցիկ ապագայի: Եղեռնից մազապուրծ, հրաշքով Անգլիայում կամ

եվրոպական այլ երկրներում ապաստանած հայ մարդն արժանանում էր արհամարհանքի. օտար երկրում հայ լինել նշանակում էր երկրորդ կարգի մարդ լինել, անտեսված լինել: «Կը թուեր հայ ըլլալը ուներ թեթևօրէն վտանգավոր կամ երկրորդ կարգի բան մը. այլապէս՝ հարս այնքան վճռական չէր ըլլար անկէ անդին անցնելու: Եւ ուստի՝ որդեգրեցի այդ տուեալը ու հետեւեցայ իրեն: Հայերը ուրիշ էին» [1, էջ 14],- գրում է Մայքլ Արլեն Կրտսերը պատանեկան տպավորությունների մասին:

Ինչպէս շատ ու շատ հայեր, այնպէս էլ հայր Արլենը, վախը սրտում, իր մեջ կրելով և հոգու խորքում պահելով պատմական դաժան իրողությունը, փորձում էր շրջանցել այն՝ կամաց-կամաց ընդօրինակելով օտարի վարքուբարքը, սովորույթները, ապրելաձևը, փորձում էր փախչել ինքն իրենից, իր անունից, իր տեսակից, մի խոսքով՝ այն ամենից, ինչը կհիշեցներ 20-րդ դարի եղեռնը: Եվ քանի որ նոր միջավայրը թելադրում էր նոր կենսապայմաններ, կյանքի նոր ռիթմ ու որակ, ուստի որդուն հանուն բարեկեցիկ կյանքի և բարօրության հեռու պահեց հայությունից, ազգային պատմությունից: Այնուամենայնիվ, ապրելու ու գոյատևելու ինչ ձև էլ որ ընտրեր, թաքցներ իր էությունը, թե նահանջեր, միևնույն է, Եղեռնն իր կնիքը պիտի դներ ոչ միայն նրա, այլ նաև հետագա սերնդի ճակատագրի վրա: Այն փոխանցվելու էր սերնդեսերունդ, արտացոլվելու էր մարդկանց առօրյայում, կենցաղում, մարմնավորում էր գտնելու գրականության մեջ: Մայքլ Արլեն Ավագը, ազգայինից նահանջելով, հիշեցնում է Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի» վեպի հերոսներ Պետրոսին և Սուրենին: Օտար միջավայրում հարմարվելու, տեղ ու դիրք գտնելու, հանգիստ ու խաղաղ կյանք ունենալու համար Պետրոսը դառնում է Պիեռ, Տիգրան Գույումձյանը՝ Մայքլ Արլեն: Սուրենի նման Արլեն Ավագը ստեղծագործում է օտար լեզվով. դա դեռ ոչինչ, ցավալին այն էր, որ նրանց ստեղծագործություններում ազգային թեմատիկան չէր շոշափվում: Հայր Արլենը անգամ սահմանափակում է իր հարաբերությունները հայրենակիցների հետ, աշխատում էր հնարավորինս հեռու մնալ նրանցից: Արլեն Ավագը փորձում էր ջնջել իր հայկական ինքնությունը, դատապարտում էր իրեն ու իր ընտանիքին տարագրության համար: Նրան զայրացնում էին որդու տված հարցերը Հայաստանի և հայերի մասին. նա ամեն կերպ փորձում էր նրա մեջ սպանել ազգայինը, մոռացության մատնել ժառանգորդաց հիշողությունը, կտրել հայկական միջավայրից, լեզվից, պատմությունից:

«Հայրս կը հարցապնդէի Հայաստանի մասին, բայց ասիկա հազուադէպօրէն կը փորձէի, որովհետեւ ան այնքան զգալիօրէն կը փափաքէր կապ չունենալ նիւթին հետ - փաստօրէն անբարեացակամ կը գտնուէր այնքան պարզութեամբ դրած իմ հարցերուս հանդէպ,- գրում է Արլեն որդին և ավելացնում,-միշտ բան մը կար մեր միջեւ – եւ (ըստ երեւոյթին) անհասկանալի բան մը: Օտարականներ էինք իրարու» [1, էջ 18]:

Հուշագրական վեպում գրողը վկայում է, որ տանը երբ մենակ էին լինում, մայրը հորն անվանում էր Տիգրան: «Ասիկա միակ միջոցն էր, որպէսզի մանուկի տրամաբանութեանս մէջ գիտնայի, թէ հայրս անզիացիէ մը տարբեր եւ աւելի բան մըն էր: Շատոնց, յետմիջօրէի մը մայրս բացատրեց թէ «հայկական անուն մըն է»» [1, էջ 10]: Արլեն որդուն հետապնդում է «հայ լինելու» սովերը: Հայերի և Հայաստանի մասին նա պատկերացում է կազմում հայկական համայնքների հետ պատահական շփումներով, հայոց եկեղեցում դասախոսություններ կարդալով, Վ. Սարոյանի հետ հանդիպումով, ավելին՝ արմատները ճանաչելու համար սկսում է կարդալ հայ ժողովրդի պատմությանը վերաբերող գրականություն՝ Դարեհի արձանագրությունից, հույն պատմիչների երկերից մինչև եղեռնին վերաբերող վավերագրեր:

1974թ.-ին Վ. Սարոյանի խորհրդով Մայքլ Արլեն Կրտսերը այցելում է Հայաստան՝ տեսնելու նախնյաց հայրենիքը, մոտիկից շփվելու հայերի հետ, ուսումնասիրելու իր ազգի դարավոր պատմությունը, նրա ողբերգական անցյալը: «Ուրախ եմ, որ որոշեցիր ճանչնալ հայերը, - ըսաւ Սարոյեան, - իւենթնալիք ժողովուրդ է: Կամ՝ երբեմն այդպէս կը թուին: Բայց շատ պարզ մարդիկ են: Պիտի ըսեմ քեզի, եթէ կ'ուզես գիտնալ հայերու մասին, պետք է Հայաստան երթաս, կամ ինչ որ կը մնայ անկէ: Պետք է Հայաստան երթաս - Խորհրդային Հայաստան» [1, էջ 57]: «Դեպի Արարատ» Հայաստան, սովորական ուղևորություն չէր, այլ յուրօրինակ էքսկուրս դեպի ավետյաց երկիրն ու պատմությունը, ուր գրողը պետք է վերագտներ իր անցյալի իրական պատկերը, գտներ իրեն հուզող հարցերի («ինչ կնշանակէ հայ ըլլալ», «ինչ էին հայկական հարցերը») պատասխանները և պարզեր իր ազգային ինքնությունը: «Մկիզբէն իսկ գիտէի,- գրում է Արլեն Կրտսերը,- տարօրինակ ճամփորդություն մը պիտի ըլլար: Թո՛ղք մը դէպի անցեալ, ինչպէս եւ թո՛ղք մը դէպի ներկայի խանդավառող բաժինը - թէեւ ինձի համար դժուար էր ճշդել որ ի՞նչ անցեալ եւ որուն ներկան պիտի գտնէի: Ամբողջ կեանքիս ընթացքին, Հայաստան եւ հայերը մաս կազմած էին երազիս մը, անիկա եւ անոնք

հոն էին, տեղ մը, ազատ, գրեթէ անտեսանելի: Հիմա կը ճամփորդէի դեպի երագ: Պիտի կարենայի տեսնել ինչ որ պիտի տեսնէի: Պիտի կարենայի գտնել ինչ որ պիտի գտնէի» [1, էջ 61]:

Միանգամայն ճիշտ է նկատել Դավիթ Գասպարյանը. «Անհայտության առաջ կանգնած մարդը, պատահականորեն իմանալով իր ազգային պատկանելության մասին, որոշում է խորանալ դեպի արմատները, գնալ դեպի Արարատ: Այս դեպքում Արարատը ոչ միայն հայության համար սրբազան սար է, այլև խորհրդանշում է մարդկության նոր դարձը ազգաձուլման մարդահեղեղ - ջրհեղեղից» [2, էջ 8]: Այստեղ՝ Հայաստանում, լինում է հին եկեղեցիներում, տաճարներում, Ծիծեռնակաբերդում, որտեղ վեր է հառնում Եղեռնի հուշարձանը: «Աշխարհի բոլոր հայերը - ասում է Սուրենը Արլենին,- պետք է այցելեն այս յուշարձան, ամեն հայ պետք է գիտնայ թե ինչ կը նշանակե անոր առջև կանգնիլ եւ իր ոսկորներուն մէջ զգալ Հայաստանի ողբերգությունը: Հայերը բնաւ չեն կրնար մոռնալ ինչ որ պատահեցաւ իրենց: Հայերը բնաւ պետք չէ մոռնան: Յեղասպանութիւն մըն էր: Աշխարհի առաջին ցեղասպանութիւն էր» [1, էջ 75]:

Այստեղ՝ հայոց բնօրրանում, Արլեն որդին ուսումնասիրում է իր ազգի պատմությունը, հասկանում, թե որքան դժվար է այս աշխարհում հայ լինելը: Ո՞վքեր են եղել հայերը. ռազմիկներ և զինվորականներ, որ ոչ միայն պաշտպանել են իրենց երկիրը նվաճողներից, այլև մարտնչել են օտար երկրների համար: Ունեցել են իրենց հզոր պետությունը, որը, սակայն, ինչպես նկատում է գրողը, իրենց անխոհեմ քաղաքականության, անմիաբանության պատճառով կորցրել են և դարեր շարունակ գտնվել են այլ պետությունների հպատակության ներքո, երբեմնի ըմբոստ հայր դարձել է հարմարվողական: Հայերը եղել են հմուտ արհեստավորներ, վաճառականներ, ճարտարապետներ, երկրագործներ, վարչարարներ, արվեստի մարդիկ, եղել են հզոր լեռնցիներ, համարձակ, անվախ, գործունյա, որ կարող էին շենացնել իրենց երկիրը, մինչդեռ ծառայել են թուրքին, հպատակվել նրան: Արլեն Կրտսերը պատմական կտրվածքով կարողացել է վեր հանել հայերի հոգեբանության մեջ կատարվող բացասական բոլոր տեղաշարժերը: Գրողը հայերին խիստ քննադատում է իրենց բաժին ընկած ճակատագրի համար: Արլեն Կրտսերի համոզմամբ ցեղասպանության պատճառը ոչ միայն արտաքին գործոններն էին, այլև ներքին՝ պայմանավորված հայերի վարքով, հոգեբանությամբ: Հենվելով պատմական աղբյուրների, ուսումնասիրությունների վրա՝ գրողը պատմաբանի հայացքով փորձում

է ցույց տալ երկու ժողովուրդների թշնամանքի, հակամարտության պատճառները. ըստ գրողի՝ դրանք զուտ կրոնական, մշակութային, քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական էին: Միանգամայն ճիշտ է նկատել Արփի Մարտիրոսյանը. «Գրողին միշտ չէ, որ հաջողվել է հաղթահարել պատմական աղբյուրների միջև եղած հակասությունները և առանց գիտակցելու քաղաքական, սոցիալական, տնտեսական գործոնները, դրանք դրել է նույն հարթության վրա՝ թերագնահատելով կամ հաճախ նաև թուլացնելով կրոնականն ու մշակութայինը» [4, էջ 12]: Ցեղասպանության ժամանակ, ըստ Արլենի, քաղաքական շարժառիթը առաջնային դիրք էր գրավել կրոնամշակութայինի նկատմամբ, մինչդեռ քաղաքական և կրոնամշակութային շարժառիթները նույն հարթակում էին: Օտար պատմիչների կողմից գրված պատմական գրքերն ու հոդվածները զերծ չէին անստույգ տվյալներից ու փաստերից և երբեմն խճճում են գրողին, և նա չի կարողանում հավաստի ներկայացնել Ցեղասպանության դրդապատճառները: Առերեսվելով հայոց պատմությանը՝ Մայքլ Արլեն Կրտսերը հասկանում է, թե որքան դժվար է հայ լինել, թե ինչ է նշանակում հայ ըլլալ. «Հայ ըլլալ կը նշանակե պայմաններուն բերմամբ պարտաւորուիլ վեր բարձրանալ կամ վար իյնալ - կամ ամէն պարագայի տակ, եզերքը մնալ - այսպէս ըսուած ազգութեան եւ ստացուածքի հրամայականէն, եւ այսպէս՝ ազատ եղած են սովորական կյանքի մը համար պայքարիլ փորձելու եւ ավելի համեստ երազներ տեսնելու եւ երազներուն հետ կարելի չափով լավ վարուելու» [1, էջ 293]:

Հայոց պատմության իմացությունը, ցեղասպանության իրադարձությունները բոցավառում են Արլեն Կրտսերի ազգային ոգին, ձևավորում ազգային մտածողությունը և մղում դեպի ազգային արմատներ: Անգլոամերիկացի մեծացած գրողը գալիս է այն պարզ եզրակացության, որ «եթէ պոկվեցիր քո սեփական արմատներից, օտարացնող հողմը ցաքուցրիվ կանի քեզ, ու դու կկորցնես մարդկային միայն քեզ հատուկ դիմագիծը: Հայրս փորձեց պոկվել իր հայությունից, - հարցազրույցներից մեկում ասում է Արլեն Կրտսերը, - բայց անգլիացի էլ չդարձավ. չէր կարող դառնալ» [3, էջ 23]:

Վեպն աչքի է ընկնում պատմական փաստերով: Մայքլ Արլեն Կրտսերը Ցեղասպանությունը ներկայցրեց որպես պատմական օբյեկտիվ իրողություն, իստորեն դատապարտեց եվրոպական գերտերությունների կեղծ երեսպաշտությունը, շահախնդիր և անտարբեր վերաբերմունքը:

Հայաստան կատարած ճամփորդությունից հետո Արլեն կրտսերը հաճախ էր մտածում հոր մասին: Կյանքի վերջին տարիներին հայր Արլենին հանգիստ չէր տալիս այն միտքը, որ ինքը կորցրել է իր ազգային ինքնությունը, որը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ հոգեպես մեռնել, և նա իրեն մեռած մարդ էր համարում: Գործած «մեղքը» հանգիստ չէր տալիս նրան, հետապնդում էր ամեն քայլափոխի:

Արլեն որդին, գալով Հայաստան, թոթափում է հոր հոգում ծանրացած բեռը, քավում «մեղքը», մերձենում կեղեքված, տանջված ու բզկտված, բայց իր կենսունակությունը, ազգային ինքնությունը չկորցրած հայ ժողովրդին, դառնում նրա մի մասնիկը:

Մայքլ Արլեն Կրտսերն ազգային ինքնության, ազգապահպանության կարևորագույն հայտանիշն է համարում ազգի պատմության իմացությունը: Նրա «Դեպի Արարատ» հուշագրությունը նման է Ֆրանսագիր Վահե Գողեյի «Հայաստան» և Ռուբեն Մելիքի «Առասպելը հայկական» պոեմներին՝ ժողովրդի պատմության և նրա լինելության իմաստավորման արծարծումներով: Իսկ դա պատահական զուգադիպություն չէ: Այդ ընդհանրության աղբյուրը բխում է հենց հայ ժողովրդի պատմությունից ու նրա իմաստասիրությունից, որ տարբեր ճանապարհներով, բախտի ու կենաց խութերը հաղթահարելով, ծլարձակում, կենսավորվում են որպես ավանդներ օտարագիր հայ գրականության մեջ:

Եզրակացություն: Ելնելով ժամանակի մարտահրավերներից, մարդու օտարման խնդրից՝ Մայքլ Արլեն Կրտսերը փորձել է պահպանել հայի ազգային ինքնությունը, մարդկությանը ներկայացրել հայ ժողովրդի դարավոր պատմությունը, օտար իրականության մեջ հայի ճակատագրի և կեցության խնդիրները, մշակույթը, ցեղասպանության հարցը՝ տալով դրա պատմաքաղաքական, ազգային և բարոյահոգեբանական գնահատականը, դառնալով ցեղասպանության դատապարտման պահանջատերը:

ПОИСКИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В РОМАНЕ МАЙКЛА АРЛЕНА МЛАДШЕГО «ПУТЕШЕСТВИЕ К АРАРАТУ»

Галстян Н. Б.

Исходя из вызовов времени, выбранная нами в качестве темы проблема человеческого отчуждения, как никогда актуальна.

В статье американо-армянского англоязычного писателя Майкла Арлена Младшего «Путешествие к Арарату» мы показываем попытку писателя приблизиться к своим армянским корням, скорректировать свое место и роль в американском многонациональном кратере самопознания, которые, с одной стороны, были толчком к выяснению национального самосознания, а с другой стороны, в исторической глубине и стремлении представить армян и Армению мировому человечеству. Для Майкла Арлена Младшего самым важным порывом сохранения национального стала привязанность к корням и Родине. Он был одним из тех армянских писателей, которые писали на английском языке, изображали армянскую психологию, реалии и явления жизни, беспристрастно представляли проблемы судьбы и существования армян в чужой действительности, культуре, многовековой истории. Предвзятое отношение сильных мира сего ко всему показало историко-политическую, национальную и морально-психологическую оценку Геноцида и стало осуждением всего этого. Майкл Арлен Младший, сохранив сознание национальной принадлежности, мемуарным романом «Путешествие к Арарату» способствовал сохранению армянской нации. Как борьба за неуподобление инородцам ценилось сохранение национальной идентичности, а в комплексе художественного мышления затрагивались коренные очертания исконной национальной направленности.

Ключевые слова: геноцид, мемуары, национальная идентичность, армянская история, национальный дух, осуждение, национальные корни, свидетельство, трагедия нации, память.

THE SEARCH FOR NATIONAL IDENTITY OF MICHAEL J. ARLEN'S NOVEL "PASSAGE TO ARARAT"

Galstyan N. B.

Based on the challenges of the time, the problem of human alienation, the topic we have chosen is more relevant than ever. In the article by the American-Armenian English-speaking writer Michael J. Arlen "Passage to Ararat", we show the writer's attempt to get closer to his Armenian roots, to correct his place and role in the American multinational crater of self-knowledge, which, on the one hand, was an impetus for clarifying national self-consciousness, and on the other hand (in the historical depth and the desire) to introduce the Armenians and Armenia to world humanity. For

Michael J. Arlen the most important impulse to preserve the national was attachment to the roots and the Motherland. He was one of those Armenian writers who wrote in English, portrayed the Armenian psychology, realities and phenomena of life, impartially presenting the issues of the fate and existence of Armenians in a foreign reality, culture, centuries-old history. The preconceived attitude of the powerful of this world to everything showed the historical-political, national and moral-psychological evaluation of the Genocide and became a condemnation of all this. Michael Arlen the Younger, preserving the consciousness of national identity, contributed to the preservation of the Armenian nation with his memoir novel "Passage to Ararat". As a struggle for dissimilarity to foreigners, the preservation of national identity was valued, and in the complex of artistic thinking, the fundamental outlines of the original national orientation were affected.

Keywords: Genocide, memoir, national identity, Armenian history, national spirit, condemnation, national roots, testimony, tragedy of the nation, memory.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Արլեն Մ. Ճ. Դեպի Արարատ: Պեյրուֆ: 1977: Համագրային Վահէ Սէթեան տպարան: 294 էջ:
2. Գասպարյան Դ. Ցեղասպանության արտացոլումը անգլիագիր հայ գրողների երկերում:// «Հայոց լեզու և գրականություն» ամսագիր: 2014: Թիվ 6(101): էջ 3-15:
3. Կարճիկյան Հ. «Մշտապես դեպի Արարատ»: «Գրական թերթ»: Երևան: 2002: 4 հունիսի: էջ 25-27:
4. Մարտիրոսյան Ա. Մայքլ Արլեն Կրտսերի գեղարվեստական աշխարհը: Երևան: ԵՊՀ հրատ.: 2009: 132 էջ:
5. Bedrosian M. The Magical Pine Ring, Culture and the Imagination in Armenian American Literature. Detroit. Wayne State University Press. 1991. 249 p.

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Գալստյան Ն. Բ. - հայցորդ

ՀՀ ԳՍԱ Մ. Արեղյանի անվան գրականության ինստիտուտ,

ՀՀ ՊՆ ՁՈՒ

Էլ. փոստ՝ hasmikbakurgalstyan@mail.ru

Ստացվել է խմբագրություն՝ 31.03.2023

Գրախոսվել է՝ 05.05.2023